

2 जम्मूकश्मीरस्य रामबनजनपदे मेघस्फोटानन्तरं पुनरुद्धार-सहयोगिकानि च कार्याणि युद्धस्तरेण सम्पाद्यन्ते

3 हिमाचलसर्वकारेण २४ एचएएस-अधिकारिणः स्थानान्तरिताः, १४ उपमण्डलदण्डाधिकारिणां स्थानानि परिवर्तितानि

5 संस्कृतपत्रकारिताध्यामेषु भाषाप्रयोगस्य विमर्शः
डॉ. युवराजः भट्टराई,

सुभाषितम्

धृतिः क्षमा दमोऽस्तेयं,
शौचमिन्द्रियनिग्रहः।
धीर्विद्या सत्यमक्रोधो,
दशकं धर्मलक्षणम्॥

भावार्थः- धैर्यं, क्षमा, मन को वृत्तियों को रोकना, चोरी न करना, पवित्रता, इंद्रियों को वश में रखना, शास्त्र का ज्ञान, आत्मज्ञान, सत्यभाषण और क्रोध को नियंत्रण में रखना ये धर्म के दस लक्षण हैं अर्थात् इन दस नियमों को जीवन में धारण कर लेना ही मनुष्य के धार्मिक होने का प्रमाण है।

प्रतिदिनं नवीनतमं
हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकवार्तापत्रं प्राप्त्यर्थं
7876636263
Whatsapp संख्या मध्ये
नमो नमः लिखन्तु

To get the latest
himsanskritvartah

Daily Sanskrit Newspaper
every day, write Hello on
7876636263 Whatsapp

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-
अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः
पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्

जसवं कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः - १७७१११

Terrorist Attack: अज्ञात-आततायिभिः जम्मूकश्मीरस्य पहलगामक्षेत्रे पर्यटकानां समूहैकस्मिन् आक्रमणं कृतम्

हिमसंस्कृतवार्ताः - अज्ञात-आततायिभिः जम्मूकश्मीरस्य अनन्तनागजनपदस्य पहलगामक्षेत्रे पर्यटकानां समूहैकस्मिन् आक्रमणं कृतम्। व्रणिताः यात्रिणः जनपदचिकित्सालये उपचार्यन्ते। आततायिनश्च सुरक्षाबलेन चक्रीयसंरचनापूर्वकम् अन्विष्यमाणाः सन्ति इति सूचनास्ति। प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी केन्द्रीय-गृहमन्त्रिणा अमितशाहेन सह पहलगाम आतङ्कयाक्रमणस्य विषये वार्ताम् अकरोत्। दिनिर्देशं च अयच्छत्। अस्याः दुर्घटनायाः जम्मू-कश्मीरस्य राज्यपाल-मुख्यमन्त्रिभ्यामपि निन्दा कृता। विदितं स्यात् दक्षिणकश्मीरस्य पहलगामस्य बैसारणक्षेत्रे मंगलवासरे आतङ्कवादिनः पर्यटकानाम् लक्ष्यं कृत्वा ५० भुशुण्डिकाप्रहारं कृत्वा न्यूनातिन्यूनं २६ जनान् मारितवन्तः। अन्ये च अनेके घातिताः सन्ति। वार्तालेखनसमयपर्यन्तं २० जनानां मृत्योः पुष्टिः अभवत्। अस्मिन् आक्रमणे चत्वारः विदेशीयाः नागरिकाः मृताः इति पुष्टिः कृता अस्ति यत्र एकः इजरायली, एकः नेपालदेशस्य एकः, एकः यूएईदेशस्य एकः, एकः इटलीदेशस्य नागरिकः अस्ति।

मृतेषु द्वौ स्थानीयौ नागरिकौ, अन्ये महाराष्ट्र, कर्नाटक, तमिलनाडु, ओडिशा इत्यादीनां पर्यटकाः सन्ति। घटनायाः सूचना प्राप्तमात्रेण सुरक्षाबलानि तत्स्थानं प्राप्य क्षेत्रं परिवेष्टय अपराधं कृत्वा पलायितानां आतङ्कवादिनां विरुद्धं अन्वेषणकार्यक्रमं आरब्धवन्तः। सीआरपीएफस्य अतिरिक्ताः द्रुतप्रतिक्रियादलाः स्थानं प्राप्तवन्तः। प्रत्यक्षदर्शिनां मते सेनायाः परिधाने आगतौ आतङ्कवादिनौ क्षेत्रे गोलिकाप्रहारं कृतवन्तौ। आतङ्कवादिनौ एक-एकस्य पर्यटकस्य नाम धर्मं च पृष्ट्वा ततः तस्य शिरसि गोलिकाभिः गोलिकाप्रहारं कुर्वन्तः

पलायितौ। पहलगामनगरे अस्य आतङ्कवादिप्रहारस्य उत्तरदायित्वं The Resistance Front अर्थात् TRF इत्यनेन स्वीकृतम् अस्ति। पाकिस्तानसमर्थितानां आतङ्कवादिनां संगठनानां आज्ञानुसारं कार्यं कुर्वन् टीआरएफ विगतकेभ्यः वर्षेभ्यः जम्मू-कश्मीरे निरन्तरं आक्रमणानि कुर्वन् अस्ति। २०१९ तमस्य वर्षस्य फेब्रुवरी-मासस्य अनन्तरं काश्मीरे एषः बृहत्तमः आतङ्क-आक्रमणः भवितुम् अर्हति। ततः पुलवामा-नगरे आत्मघाती-आक्रमणे ४० सीआरपीएफ-सैनिकाः मृताः आसन्।

संघ-लोक-सेवा-आयोगेन प्राशासनिक सेवा-परीक्षायाः अन्तिमः परिणामः घोषितः

हिमसंस्कृतवार्ताः - संघ-लोक-सेवा-आयोगेन चतुर्विंशत्यधिक द्विसहस्रतम-वर्षस्य प्राशासनिक सेवा-परीक्षायाः अन्तिमः परिणामः घोषितः। आयोगेन नियुक्तै नवोत्तरैकसहस्रं यावत् अभ्यर्थिनाम् अनुशंसा कृता, यस्मिन् पञ्चविंशत्यधिक-सप्तशतं यावत् पुरुषाः चतुरशीत्यधिक - द्विशतं महिलाः च चिताः। शीर्ष-पञ्चविंशतिः अभ्यर्थिसु एकादश महिलाः चतुर्दशपुरुषाश्च सन्ति, शीर्षपञ्चसु अभ्यर्थिसु तिस्रः महिलाः द्वौ पुरुषौ च स्तः। शक्तिदुबे इत्यनया चतुर्विंशत्यधिक द्विसहस्रतमवर्षस्य लोकसेवापरीक्षायां, प्रथमं स्थानं प्राप्तम्। अवधेयं वर्तते यत् लोकसेवापरीक्षायाः लिखितपरीक्षा गतवर्षस्य सितम्बरमासे संघलोकसेवा-आयोगेन आयोजिता, तदनन्तरं अस्मिन् वर्षे जनवरीतः अप्रैलमासं यावत् व्यक्तित्वपरीक्षायां साक्षात्काराः अभवन्। अस्यां प्रतिष्ठितपरीक्षायां चतुर्थस्थानं प्राप्तवत्या मार्गी-चिराग-शाह इत्यनया प्रोक्तं यत् सा सन्नद्धतायै प्रायशः दशहोरात्मकमध्ययनं करोतिस्म, तयाचोक्तं यत् सेवाप्रापणानन्तरं सा महिलासशक्तिकरणाय शिक्षाक्षेत्रे च विशेषकार्यं करिष्यति।

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी अरब-देशस्य जेद्दाहनगरं सम्प्राप्तः

जेद्दाहप्रापणानन्तरं श्रीमोदिनः स्वागतं एकविंशतिः तोपाख्यैः विस्फोटकशस्त्रैः सह जातम्। तेनोक्तं यत् एषा यात्रा भारत-सऊदी अरब-देशयोः मैत्रीं सुदृढां करिष्यति। हिमसंस्कृतवार्ताः - प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी अरबदेशस्य आधिकारिक-द्विदिवसीय-यात्रायां जेद्दाहनगरं सम्प्राप्तः, तेनोक्तं यत् भारतदेशः सऊदी अरबदेशेन सह दीर्घकालिकेभ्यः ऐतिहासिकेभ्यश्च सम्बन्धेभ्यः अत्यधिकं महत्त्वं ददाति। जेद्दाहप्रापणानन्तरं श्रीमोदिनः स्वागतं एकविंशतिः तोपाख्यैः विस्फोटकशस्त्रैः सह जातम्। विशेषसम्मानत्वेन प्रधानमन्त्रिणः वायुयानस्य सऊदीविमानक्षेत्रे मैत्रीं सुदृढां करिष्यति। चक्रीयसंरक्षायां नीत्वा ससम्मानं विमानस्थाने अवतारितम्। उपक्रमेऽस्मिन् सऊदीवायुसेनायाः एफ-फिफ्टीन इति विमानानि अनुरक्षणम् अददन्। श्रीमोदी तत्रत्यस्य युवराजस्य प्रधानमन्त्रिणश्च मोहम्मद-बिन-सलमान् इत्यस्य निमन्त्रणे अस्ति, श्रीमोदिनः सऊदी-राष्ट्रस्य एषा तृतीया यात्रा वर्तते। श्रीमोदिना क्षेत्रीयशान्त्याः, समृद्धेः, सुरक्षायाश्च सम्बन्धे उभयोः देशयोः संयुक्त-हितेषु बलं दत्तम्। एकस्मिन् सामाजिकान्तर्जालीये सन्देशे श्रीमोदी उक्तवान् यत् एषा यात्रा भारत-सऊदी अरब-देशयोः

जम्मूकश्मीरस्य रामबनजनपदे मेघस्फोटानन्तरं पुनरुद्धार-सहयोगिकानि च कार्याणि युद्धस्तरेण सम्पाद्यन्ते

हिमसंस्कृतवार्ता: - जम्मूकश्मीरस्य रामबनजनपदे रविवासरे मेघस्फोटानन्तरं पुनरुद्धार-सहयोगिकानि च कार्याणि युद्धस्तरेण सम्पाद्यन्ते। तत्र षडशीत्यधिकचतुश्शतोत्तरैक-सहस्राणि वितरण-ट्रांसफार्मर-इत्याख्यानि यन्त्राणि पुनसक्रियाणि कृतानि इति सूचना वर्तते।

केन्द्रीयमन्त्रिणा डॉ. जितेन्द्र सिंहने प्रोक्तं यत् सर्वाण्यपि विद्युतवितरण-यन्त्राणि सद्यः एव सञ्चालितानि स्युः इति प्रयासो विधीयते। तेनोक्तं यत् राष्ट्रियराजमार्गोऽपि आंशिकरूपेण सक्रियः भविष्यति। पेयजलस्य उपलब्धतया विषये भाषमाणेन श्रीसिंहेन प्रोक्तं यत् अष्टनवतिः जलापूर्ति-योजनासु नवाशीतिः योजनाः सञ्चालिताः सन्ति। अवशिष्टाः नवयोजनाः अपि सद्यः एव चालिताः स्युरिति धिया कार्याणि प्रचाल्यन्ते। मन्त्रिणा प्रशासनस्य प्रशंसां कुर्वता प्रोक्तं यत् तद्वि सर्वातिप्रतिकूलपरिस्थितावपि सर्वश्रेष्ठप्रदर्शनं कुर्वदस्ति। जम्मूकश्मीरस्य मुख्यमन्त्री उमरअब्दुल्ला जलाप्लावस्य स्थितिः निरीक्षणं सह आपदुद्धारविषये अधिकारिभिस्समं चर्चयै तत्र गच्छन्ति।

संसदाख्यं सदनं सर्वोच्चमस्ति, निर्वाचिताः प्रतिनिधयश्च संविधानस्य विषयवस्तूनां निर्धारणे अन्तिमाः स्वामिनः सन्ति - उपराष्ट्रपतिः जगदीपधनखडः

हिमसंस्कृतवार्ता: - उपराष्ट्रपतिना जगदीपधनखडेन उक्तं यत् संसदाख्यं सदनं सर्वोच्चमस्ति, निर्वाचिताः प्रतिनिधयश्च संविधानस्य विषयवस्तूनां निर्धारणे अन्तिमाः

स्वामिनः सन्ति। देहलीविश्वविद्यालये समायोजिते एकस्मिन् कार्यक्रमे उपराष्ट्रपतिना उक्तं यत् संसद राष्ट्रस्य प्रत्येकं जनवत् सर्वोच्चस्थानं धत्ते। तेनोक्तं यत् संविधाने संसदः उन्नततरं स्थानं कस्यापि प्राधिकारस्य कल्पनाऽपि न कृतास्ति। उपराष्ट्रपतिना प्रोक्तं यत् भारतीयजनैः आत्मनः अभिव्यक्त्यै, स्वेच्छायै, आत्मनः अपेक्षायां प्रतिविम्बनाय च संविधानान्तर्गतं स्वप्रतिनिधयः चिताः, ते प्रतिनिधयः च निर्वाचनकाले उत्तरदायिनोऽपि भवन्ति।

केन्द्रीयविद्युदावास-नगरीय-कार्याणां मन्त्री मनोहरलाल खट्टरः नेपाल देशस्य द्विदिवसीय-आधिकारिक-यात्रायां काठमाण्डू सम्प्राप्तः

हिमसंस्कृतवार्ता: - केन्द्रीयविद्युदावास-नगरीय-कार्याणां मन्त्री मनोहरलाल खट्टरः परस्पर-हितानां प्रमुख विद्युत-क्षेत्रीय

परियोजनासु चर्चयै द्वयोः राष्ट्रयोः द्विपक्षीय-सहकार्यं सुदृढं कर्तुं नेपाल देशस्य द्विदिवसीय-आधिकारिक-यात्रायाम् अस्ति। देशस्य राजधान्यां काठमाण्डू इति क्षेत्रं सम्प्राप्तेः अनन्तरं नेपालसर्वकारस्य ऊर्जा सचिवः सुरेशाचार्यः, नेपालदेशे भारतस्य राजदूतः नवीनश्रीवास्तवः, अन्ये च वरिष्ठाधिकारिणः श्रीमतः खट्टरवर्यस्य हार्दिकं स्वागतम् अकुर्वन्।

वित्तमन्त्रिणा अमेरिकायाः स्टेनफोर्ड-इति विश्वविद्यालये प्रदत्त-सम्बोधनावधौ उक्तं यत् भारतं विश्वस्य दशम-अर्थव्यवस्थायाः पञ्चम-अर्थव्यवस्था सञ्जातमस्ति

हिमसंस्कृतवार्ता: - वित्तमन्त्रिणा निर्मलासीतारमणेन प्रोक्तं यत् सप्तचत्वारिंशदधिक-द्विसहस्रतमवर्षं यावत् विकसितराष्ट्रभवनस्य भारतस्य यात्रा न

केवलम् एका आकांक्षा वर्तते, अपितु एकं संयुक्त-राष्ट्रियाभियानमस्ति। तया प्रोक्तं यत् विकसितभारताभियानं समावेशयुतं, स्थिरं, नवाचारधारितं, विकासदृष्टिकोणेन प्रेरितञ्चास्ति। वित्तमन्त्रिणा अमेरिकायाः स्टेनफोर्ड-इति विश्वविद्यालये प्रदत्त-सम्बोधनावधौ उक्तं यत् भारतं विश्वस्य दशम-अर्थव्यवस्थायाः पञ्चम-अर्थव्यवस्था सञ्जातमस्ति। एतद् भारतस्य वरीवर्धमानया शक्त्या सह वैश्विकप्रासङ्गिकतायाश्च स्पष्टं सङ्केतम् अस्ति।

सोनिया- राहुलगान्धीविरुद्धम् आरोपपत्रं षड्यंत्रम्- अशोकगहलोतः

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। काङ्ग्रेसपक्षस्य वरिष्ठनेता राजस्थानस्य पूर्वमुख्यमन्त्री च अशोकगहलोतः इत्यनेन उक्तं यत् काङ्ग्रेसः अस्य देशस्य धरोहरम् अस्ति। सः आरोपितवान् यत् प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी काङ्ग्रेस-विपक्ष-नेतृन् विशेषतः गान्धी-परिवारं च स्वशत्रुरूपेण मन्यते अतः तेषां विरुद्धं निरन्तरं षड्यंत्रं कुर्वन् अस्ति। सः अवदत् यत् ईडी, सीबीआई, आयकर इत्यादीनां संस्थानां विपक्षनेतृणां विरुद्धं दुरुपयोगः क्रियते, यत् देशस्य जनाः अपि अवगच्छन्ति। ईडी मार्गेण देशस्य शासनं क्रियते। शिमलानगरम् आगतः अशोकगहलोतः पत्रकारैः सह वार्तालापं कुर्वन् अवदत् यत् काङ्ग्रेसेन देशस्य स्वातन्त्र्यार्थं बलिदानं कृतम्। अस्मिन् स्वातन्त्र्ये गान्धीपरिवारस्य कियत् महत् योगदानम् अभवत् इति देशस्य प्रत्येकः नागरिकः जानाति। मोदीसर्वकारः एतस्मात् भीतः अस्ति। राहुलगान्धी यथा संसदि सर्वकारस्य दोषान् उजागरयति तस्मात् सत्ताधारी दलम् भीतम् अस्ति। अद्य मोदीसर्वकारेण देशे भयस्य वातावरणं निर्मितम् अस्ति। यदि विपक्षे कोऽपि नेता तेषां विरुद्धं वदति तर्हि तस्य विरुद्धं ED, CBI अथवा Income Tax raids क्रियन्ते। एतेषां संस्थानां बहुधा दुरुपयोगः क्रियते, विपक्षस्य जनान् भयभीतान्, तर्जनं च कर्तुं प्रयत्नाः क्रियन्ते। सः अवदत् यत् नेशनल हेराल्ड इत्यस्य विषयं उत्थाप्य मोदीसर्वकारः जनान् भ्रामयति यदा अस्मिन् विषये किमपि दोषः नास्ति। नेशनल हेराल्ड इति वृत्तपत्रम् आसीत् यत् स्वातन्त्र्यसङ्घर्षकाले प्रकाशितम् आसीत् तथा च तत्सदृशानां वृत्तपत्राणां तस्मिन् समये अतीव आवश्यकता आसीत्। तेन सह कौमी आवाजः नवजीवनं च वृत्तपत्राणि अपि प्रकाशितानि आसन्। गहलोतः इत्यनेन उक्तं यत् पश्चात् नेशनल हेराल्ड इत्यस्य संचालनार्थं १० कोटिरूप्यकाणि कम्पनीं दत्तानि येन तस्याः सम्पूर्णं ऋणं परिशोधितुं शक्यते। एषा राशिः १० वर्षाणाम् अन्तः एव दत्ता। इदानीं अपि यस्य कम्पनीः अधीनं एतत् वृत्तपत्रं चाल्यते सा सर्वथा अलाभकारी कम्पनी अस्ति। तात्पर्यम् अस्ति यत् यत्किमपि लाभार्थं देयम् अस्ति तत् कस्मैचित् भागधारकाय न दीयते, यदा तु सर्वकारेण मिथ्या आरोपपत्रं कल्पितम्, यदा तु कोऽपि सम्पत्तिः न नष्टा, नष्टा च न भवति यदा कस्यचित् लाभः नास्ति तदा कथं अनियमिता भवेत्। अयं सर्वकारः काङ्ग्रेसेन पुनः सजीवः अभवत्। सः अवदत् यत् हेराल्ड-संस्थायाः कुलषट् सम्पत्तिषु पञ्च सम्पत्तिः अस्ति, एकः च स्वतन्त्रा अस्ति। गान्धीपरिवारस्य विरुद्धं वातावरणं निर्मातुं मिथ्या आरोपाः क्रियन्ते तदा ताः भूमौ विक्रेतुं न शक्यन्ते। सः अवदत् यत् ईडी-द्वारा प्रदत्तं आरोपपत्रं अद्यापि जनसामान्यं न आनीतं यत् तस्मिन् सम्यक् के के आरोपाः सन्ति इति। तस्मिन् आरोपपत्रे किम् अस्ति इति अपि जनसामान्यं वक्तव्यम्। गहलोतः इत्यनेन उक्तं यत् एतत् केवलं विपक्षनेतृणां अपयशं कर्तुं भवति, देशस्य जनाः च भ्रमिताः भवन्ति। काङ्ग्रेसः एतस्य विरुद्धं युद्धं करिष्यति तथा च प्रत्येकं काङ्ग्रेसकार्यकर्ता सोनिया गान्धी राहुलगान्धी इत्येताभ्यां च सह अस्ति। सः अवदत् यत् निर्वाचनबन्धनसमये अपि ईडी अग्रे आनीता परन्तु तस्मिन् किमपि न अभवत्। सः अवदत् यत् यः कोऽपि नेता भाजपाविरुद्धं वदति तस्य विरुद्धं सर्वकारीयसंस्थाः नियोजिताः भवन्ति। ये नेतारः भाजपायां सम्मिलिताः सन्ति, ते पूर्ववत् निर्दोषाः भवन्ति। तदा इदं भवति यत् ते धौतयन्त्रात् बहिः निष्कासिताः इव भवन्ति यतोहि तदा सर्वे आरोपाः प्रकाशिताः भवन्ति। सः अवदत् यत् अद्य देशस्य जनाः एतत् सत्यं जानन्ति अतः मोदीसर्वकारस्य भ्रामकप्रचारस्य परिधौ कोऽपि न भविष्यति।

काङ्ग्रेसेन पूर्व स्वहिताय एकं राष्ट्र- एकं निर्वाचनं स्थगितम् आसीत्- अनुरागठाकुरः

हिमसंस्कृतवार्ता: - श्रीनगरम्। पूर्वकेन्द्रीयमन्त्री, हमीरपुर- लोकसभानिर्वाचनक्षेत्रस्य च संसदसदस्यः अनुरागसिंहठाकुरः जम्मूकश्मीरस्य प्रवासे श्रीनगरे एकराष्ट्रम् एकनिर्वाचनं इति विषये जनसभां सम्बोधयन् उक्तवान् यत् अद्य समस्तदेशस्य वातावरणं एकराष्ट्रम् एकनिर्वाचनस्य पक्षे अस्ति। अनुरागसिंहठाकुरः अवदत् यत्, “एकराष्ट्र- एकनिर्वाचनसम्बद्धे भारतीयजनतापक्षस्य राष्ट्रव्यापीप्रचारस्य प्रभावः दृश्यते। अद्यत्वे देशस्य वातावरणं एकस्य राष्ट्रस्य-एकस्य निर्वाचनस्य पक्षे वर्तते। ‘एकराष्ट्रं, एकं निर्वाचनम्’ इति सूत्रस्य कार्यान्वयेन देशस्य कृते लाभप्रदं सिद्धं भविष्यति यतः एतेन न केवलं विविधनिर्वाचनेषु व्ययस्य न्यूनता भविष्यति, अपि तु बहुकालस्य अपि रक्षणं भविष्यति। प्रायशः (2024) लोकसभानिर्वाचने राजनैतिकदलैः, प्रत्याशिभिः, केन्द्रेण च १.५ लक्षकोटिरूप्यकाणि

व्ययितानि, येन भारतस्य सकलगृही-उत्पादे (GDP) १.५ प्रतिशतं योजयितुं शक्यते। अनुरागसिंहठाकुरः अवदत् यत्, “आदरणीयप्रधानमन्त्रिणः नरेन्द्रमोदिनः नेतृत्वे सर्वकारः प्रदर्शनं, परिष्कारं, परिवर्तनं च इति विश्वसिति। अद्य यदि देशः एतावता तीव्रगत्या विकासं कुर्वन् अस्ति तर्हि तस्य श्रेयः प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी इत्यस्मै गच्छति। एतत् विधेयकम् अपि तस्मिन् एव दिशि गृहीतं सोपानम् अस्ति। यदा आदर्श आचारसंहिता कार्यान्वितं भवति तदा विकासकार्यं मन्दं करोति, निर्वाचनस्य संचालनात् पूर्वं पश्चात् च बहुकालः अपव्ययः भवति ४५ तः ९० दिवसानां यावत् ‘एकराष्ट्रम्, एकनिर्वाचनं’ इति कार्यान्वितं, ये अधिकारिणः सामान्यतया निर्वाचनं कर्तुं व्यस्ताः सन्ति, ते स्वप्राथमिककर्तव्येषु ध्यानं दातुं समर्थाः भविष्यन्ति यदि लोकसभायाः, राज्यसभायाः च निर्वाचनं युगपत् भवति तर्हि देशस्य संसाधनानाम् केवलं लाभः भविष्यति। अनुरागसिंहठाकुरः अवदत् यत्, “एतत् प्रथमवारं न भवति यत् ‘एकराष्ट्रं, एकं निर्वाचनं’ भविष्यति। पूर्वं १९५२ तः १९६७ पर्यन्तं देशे एषा प्रक्रिया प्रचलति स्म, परन्तु पश्चात् काङ्ग्रेसेन पुनः पुनः स्वहिताय सर्वकाराः पातिताः अथवा अन्यकारणात् पतितम्, तदनन्तरं एतानि निर्वाचनानि पृथक्कृताः अभवन्। अस्मिन् विधेयकेन भारते शासनव्यवस्थायाः उन्नयनस्य सामर्थ्यम् अस्ति, यत् नीतिगत गतिरोधं निवारयितुं शक्यते, संसाधनानाम् पुनर्निर्देशनं न्यूनीकर्तुं, सर्वकारे आर्थिकभारं न्यूनीकर्तुं च शक्यते।

HAS Transfer-

हिमाचलसर्वकारेण २४ एचएएस- अधिकारिणः स्थानान्तरिताः, १४ उपमण्डलदण्डाधिकारिणां स्थानानि परिवर्तितानि

हिमाचलसर्वकारः

प्रशासनिकं परिवर्तनम्

हिमाचलप्रदेशसर्वकारेण २४ हिमाचलप्रशासनिकसेवायाः अधिकारीणां स्थानान्तरणं कृतम्। एतेषु १४ उपमण्डलदण्डाधिकारिणां स्थानानां परिवर्तनं कृतम्। ओशिनशर्मा एसडीएम शिमला नगरं शिल्पी बेक्टा एडीएम कांगड़ा नियुक्ते। मञ्जीतशर्मा पुनः शिमलाग्राम्ये एसडीएमरूपेण नियुक्तः अस्ति, धर्मशालायां मोहितरतनः एसडीएमरूपेण नियुक्तः अस्ति। अस्मिन् विषये मंगलवासरे सायं कार्मिकविभागेन अधिसूचना कृता। एडीएम हमीरपुरम् राहुलचौहानः सहकारीसंस्था कांगड़ायां अतिरिक्तपंजीयकः, एसडीएम कंडाघाटः सिद्धार्थ आचार्यः सहायकायुक्तः उपायुक्तः शिमला नियुक्तः, एसडीएम कुमारसेन सुरेन्द्रमोहनः अतिरिक्तनिदेशकः ग्रामीणविकासः नियुक्तः अस्ति। एसडीएम आनी नरेशकुमारः वर्मा अतिरिक्तनिदेशकः, तकनीकीशिक्षा निदेशालयः, सुंदरनगरम्, एसडीएम डोडराक्वारः धर्मेशकुमारः एसडीएम रोहडू नियुक्तः तस्य पार्श्वे डोडराक्वारस्य अतिरिक्तं दायित्वं भविष्यति।

हमीरपुरस्य कोटला कल्लर उच्च विद्यालये विश्वपृथ्वीदिवसस्य अवसरे विभिन्नगतिविधिनाम् आयोजनम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. अमित शर्मा, हमीरपुरम्।

हिमाचलप्रदेशस्य हमीरपुरमण्डलस्य राजकीये उच्चविद्यालये ‘कोटला कल्लर’ इत्यत्र विश्व पृथ्वीदिवसस्य अवसरे विभिन्नगतिविधयः समायोजिताः। विद्यालयस्य कार्यकार्यी मुख्याध्यापकस्य अजेश पालवर्यस्य कुशलमार्गदर्शने भाषणप्रतियोगिता- नारा लेखन- चित्रकला- प्रश्नोत्तरी प्रभृतीनां प्रतियोगितानाम् आयोजनं जातम्। अनेन सह पृथ्वीसंरक्षणविषयिकमेकं जागरूकता- पथप्रदर्शनमपि कृत्वा छात्रैः ग्रामवासिनः पृथ्वीसंरक्षणविषये सचेतिताः। अस्मिन् अवसरे विद्यालयस्य विज्ञानशिक्षिका पूजा स्वकीये समुद्रोधने उक्तवती यत् प्रत्येकं वर्षं 22 अप्रैल तमे दिनांके ‘विश्व पृथ्वी दिवसः’ अयोज्यते। अस्माकं पृथ्वी सम्प्रति अनेकैः पर्यावरणीयसंकटैः समावृताः वर्तते। अस्याः संरक्षणस्य दायित्वं अस्माकमस्ति। छात्रा सन्देशमिदं स्वगृहे ग्रामे समाजे च प्रसार्य पृथ्वीसंरक्षणे महत्वपूर्णभूमिकायाः वहनं करिष्यन्ति। पर्यावरणं प्लास्टिकमुक्तं कर्तुं ग्रामस्य मार्गे विकिरितं प्लास्टिकमपि एकत्रितम्। येन समाजे प्लास्टिक सम्यक् निष्पादनस्य संदेशोऽपि छात्राणां माध्यमेन प्रदत्तः। अवसरेऽस्मिन् विद्यालयस्य अन्ये शिक्षकाः रविन्द्रकुमारः, डॉ. अमित शर्मा, अञ्जु कुमारी, सरोज बाला चापि उपस्थिताः आसन्।

मादकद्रव्यविरुद्धे अभियाने पंचायताः सहयोगं कुर्युः मुख्यमंत्री सुखुः

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। राज्यस्य पंचायतीराजसंस्थानां प्रतिनिधिमण्डलेन अत्र मुख्यमन्त्रिणा सुखविन्दरसिंहसुखुना सह मिलित्वा विगतवर्षद्वये मानधनं द्विगुणं कृत्वा कृतज्ञता प्रकटिता। सः अवदत् यत् राज्यस्य इतिहासे प्रथमवारं पंचायतीराजसंस्थानां प्रतिनिधिनां मानदेयस्य एतादृशी महती वृद्धिः अभवत्। ते स्वस्य विविधान् आग्रहान् अपि मुख्यमन्त्रिणः समक्षे स्थापितवन्तः, येषां विषये सः सहानुभूतिपूर्वकं विचारं कर्तुम् आश्वासनं दत्तवान्। अस्मिन् अवसरे मुख्यमन्त्री अवदत् यत् ग्रामीणक्षेत्राणां विकासे पंचायतीराजसंस्थानां महत्त्वपूर्ण भूमिका अस्ति। सः अवदत् यत् पूर्वप्रधानमन्त्री राजीवगान्धी संविधानस्य ऐतिहासिकस्य ७३ तमे ७४ तमे च संशोधनस्य माध्यमेन पंचायतीराजसंस्थासु महिलानां कृते ३३ प्रतिशतम् आरक्षणं सुनिश्चितवान्। एतेन ऐतिहासिकपदेन महिलाः सशक्ताः अभवन्, राज्यस्य विकासे तेषां सक्रिया सहभागिता सुनिश्चिता च अभवत्। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् वर्तमानराज्यसर्वकारः ग्रामीणक्षेत्रेषु निवसतां जनानां उत्थानाय प्राधान्यं ददाति, अस्मिन् विषये बहूनि पदानि गृहीतानि। सः अवदत् यत् राज्यसर्वकारः हरिद्रायाः कृते

९० रूप्यकाणि प्रतिकिलोग्रामं, प्राकृतिकरूपेण उत्पादितस्य गोधूमस्य कृते ६० रूप्यकाणि प्रतिकिलोग्रामं, मक्कायाः कृते ४० रूप्यकाणि प्रतिकिलोग्रामं च न्यूनतमसमर्थनमूल्यं ददाति। राज्यसर्वकारेण विगतवर्षद्वये मनरेगायाः दैनिकवेतनस्य ८० रूप्यकाणां वृद्धिः कृता अस्ति। भविष्ये एते उपायाः ग्राम्य- अर्थव्यवस्थायाः सुदृढीकरणे सहायकाः सिद्धाः भविष्यन्ति इति सः अवदत्। मुख्यमन्त्री पंचायतीराजसंस्थानां प्रतिनिधिभ्यः स्वक्षेत्रेषु मादकद्रव्यस्य दुरुपयोगस्य समस्यां निवारयितुं राज्यसर्वकारस्य प्रयत्नेषु सक्रियरूपेण सहकार्यं कर्तुम् आह्वानं कृत्वा राज्यसर्वकारः मादकद्रव्यतस्कराणां विरुद्धं कठोरकार्याणि कुर्वन् अस्ति इति अवदत्। सः अवदत् यत् पंचायतीराजसंस्थानां प्रतिनिधिभिः मादकद्रव्यतस्कराणां विषये सूचनाः अधिकारिभिः सह प्रकटी करणीयाः, येन युनः मादकद्रव्यस्य पाशात् उद्धारिताः भवेयुः। अस्मिन्नवसरे ग्रामीणविकासः एवं पंचायतीराजमन्त्री अनिरुद्धसिंहः, उपमुख्यसचैतकः केवलसिंहपठानिया, विधायकः विवेक शर्मा आदयः मान्यो मान्याः जनाः उपस्थिता अभवन्।

विश्वपृथ्वीदिवसः पर्यावरणभारत्या संस्थया वृक्षारोपणेन जागरूकता-संवर्धनम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- पटना, बिहारराज्यम्। विश्व-पृथ्वी-दिवसस्य पावन-अवसरं समुपलक्ष्य पर्यावरणभारत्या संस्थया शाखाप्राङ्गणे विशेष-वृक्षारोपण-अभियानस्य आयोजनं कृतम्। अस्मिन् अभियाने फलप्रदवृक्षान् आम्रवृक्षान्, औषधीयवृक्षान् शिथुवृक्षान् (सहजनः), अर्जुनवृक्षान्, निम्बवृक्षान्, छायादायकवृक्षरूपेण सप्तपर्णवृक्षान् च (छतवनः) एतान् दशवृक्षान् सम्यक् रोपितवन्तः। अस्य वृक्षारोपण-अभियानस्य नेतृत्वं पटना- महानगर- वृक्ष-उपक्रमप्रमुखेन हिमालयवर्येण संपादितम्। पर्यावरणप्रहरी सुरेन्द्रकुमारसिन्हा अपि सक्रियसहयोगं समर्पितवन्तः। अस्मिन् प्रसंगे पर्यावरणभारत्या संस्थायाः संस्थापकः, पर्यावरण-संरक्षणक्रियायाः प्रान्तसंयोजकः, अखिलभारतीय- वृक्ष- उपक्रम-टोलीसदस्यः रामबिलास शाण्डिल्य महोदयः सर्वान् उद्बोधितवन्तः। "धरित्री माता अस्माकं जीवनस्य आधारम्। सा साक्षात् लक्ष्मीस्वरूपा भगवती अस्ति। ऋग्वेदेऽपि उक्तम्-

'समुद्रवसने देवि पर्वत-स्तन-मण्डिते। विष्णुपत्नि! नमस्तुभ्यं पादस्पर्शं क्षमस्व मे एषा या धरित्री, अस्माकं माता, सर्वं जीवनं यः धारणं करोति। परन्तु स्वार्थग्रस्तः मानवः अरण्यानि विनष्टवान्। वृक्षानाम् निर्विवेकं छेदनं कृत्वा पृथिव्याः संतुलनं लोपितम्। तस्मात् वैश्विकतापनस्य समस्या, हिमानीगलनं, समुद्रजलस्तरवृद्धिः, जलवायुपरिवर्तनम् उत्पन्नम्। एतेन सह, बिहारप्रदेशे आकाशीय-विद्युत्पातेन अनेकमानवानां मृत्युः जाता। भूस्खलनं, भूकम्पः, मेघभेदनं च इत्यादीनि प्राकृतिक-आपदाः मानवजीवनाय संकटरूपेण समुपस्थिताः। जम्भूकाशमीरे गतदिने मेघभेदनात् आकस्मिक-जलोपप्लवः उत्पन्नः। ४० गृहाणि विनष्टानि,

३ जनाः मृत्युमुपगताः, आवागमनमार्गाः अवरुद्धाः। "अतः पृथिवीमातुः रक्षणार्थं सर्वेभ्यः वृक्षारोपणं आवश्यकम्। एषः उपायः एव प्रभावकारीः। अन्यः विकल्पः न विद्यते।" एवमेव पर्यावरणभारत्या संस्थायाः नारीशक्ति-प्रान्तटोलीसदस्या, तिरहुत-प्रमण्डल-चिकित्साधिकारी च डॉ. सरिताशंकर महोदया अपि सर्वान् सन्देशं दत्तवत्यः। "विश्व-पृथ्वी-दिवसे सर्वे जनाः कमपि वृक्षं रोपयन्तु। वृक्षेभ्यः एव शुद्ध-प्राणवायुः (ऑक्सीजन) लभ्यते। वृक्षारोपणम् अस्माकं जीवनधर्मः। 'धरित्रीं रक्षेम हरितभूत्वा एष एव धर्मः अस्माकम्।" पर्यावरणविद् नवलप्रसाद महोदयः अपि सम्यक् अवदत्- "१९९० तमवर्षे प्रथमतया २२ अप्रैल-दिनाङ्के विश्व-पृथ्वी-दिवसस्य आयोजनं कृतम्। तस्मिन् समये १४१ राष्ट्रेषु २० कोटि जनाः सम्मिलिताः। २०१० तमे वर्षे पुनः १९३ राष्ट्रेषु १०० कोटि नागरिकाः उत्साहपूर्वकं सहभागित्वं कृतवन्तः।" तेनोक्तं यत् "पोलिथीनपदार्थः पृथिवीमात्रे अभिशापः। न सः गलति न अपक्षीयते। दाहकाले विषाक्तवायोः उत्पादनं भवति। एतस्मात् कारणात् पोलिथीनं संकलयित्वा इकोब्रिक्सरूपेण परिवर्तनीयम्। सर्वेऽपि गृहात् शाकक्रयणाय वस्त्रथैलिकां गृहीत्वा गच्छेयुः। विद्युत्प्रवाहस्य संरक्षणाय, गृहत्यागसमये दीप-पिंज-आदयः अपि निरोधनीयानि। यदि सर्वे जनाः अल्पमपि पर्यावरण-संवर्धनम् आचरणं कुर्वन्ति, तर्हि पृथिवी सुरक्षितम् भविष्यति, मानवजातिः च संरक्षिता।" अस्मिन् वृक्षारोपण-अभियाने डॉ. सरिताशंकर, नवलप्रसाद, हिमालयवर्यः, रामबिलास शाण्डिल्य, बैंककर्मी विनोद साहः, नीरजनयनः, अविनाशकुमारः, अंकितकुमारः, अक्षतः, दीपकः इत्यादयः अनेके पर्यावरणप्रेमिणः सप्रेमं सहभागित्वं कृतवन्तः।

संस्कृतमहाविद्यालयस्य कुलपतिना आकस्मिकनिरीक्षणम् सम्पन्नम्, तेनोक्तं "संस्कृते सम्भाषणं अनिवार्यम्, छात्राः प्रेरयितव्याः"

दरभङ्गा — कामेश्वरसिंहदरभङ्गासंस्कृतविश्वविद्यालयस्य कुलपतिः डॉ० लक्ष्मीनिवासपाण्डेय-महोदयः गतमङ्गलवासरे राघवेन्द्र-संस्कृत-महाविद्यालयस्य तरेतपाली-नौबतपुरे स्थितस्य आकस्मिकं निरीक्षणं कृतवान्। छात्राणां कृते स्थायिरूपेण निःशुल्क-आवासीयं भोजनजलव्यवस्था दृश्य कुलपतिः अतीव सन्तुष्टः अभवत्। तेन छात्राणां मनोबलवर्धनाय प्रेरणां च प्रदत्तवान्। उक्तसन्दर्भे कुलपतिना सर्वैः अध्यापकैः छात्रैः च सह संवादे उद्बोधिषितम् — "संस्कृते सम्भाषणं अनिवार्यमेव। भाषायाः सुदृढता सम्भाषणेन एव सम्भवति। अतः अस्मिन्नेव कार्ये संकोचः न करणीयः।" छात्रान् प्रेरयन् कुलपतिना तेषां संचार-कौशलविकासाय विशेषं बलं अपि दत्तम्। विश्वविद्यालयस्य जनसम्पर्क-अधिकारी-निशिकान्त-महोदयेन सूचितम् यत् निरीक्षण-क्रमे कुलपतिः त्रयाणि घण्टानि पर्यन्तं महाविद्यालये स्थितवान्। निरीक्षणसमये विशेषतया पुस्तकालयव्यवस्थां पठन-पाठन-क्रमं च निरीक्ष्य सम्पूर्णविवरणम् अवगतम्। तदानीं राष्ट्रिय-सेवा-योजना-संबन्धीनि अपि निर्देशान् दत्तवान्। अस्मिन् अवसरे महाविद्यालयस्य प्राचार्येण डॉ० अनिलकुमार-ईश्वर-महोदयेन पुष्पमाल्येन, पागेन, चादरेण च कुलपतेः ससम्मानं सत्कारं च कृतः। तेन प्रदत्तनिर्देशानां यथासम्भवं परिपालनं करणीयम् इति प्रतिबद्धता व्यक्तं कृतवान्। अस्मिन् कार्यक्रमे उपस्थिताः आसन् — सहायक-प्रधानाचार्यः डॉ० विशालकुमारः, नारायणकुमारः, प्रदीपमहतो, नवनीतपाण्डेयः, कुमारी कालिन्दिसिन्हा, नटवरकुमारः, राहुलकुमारः, शिवशंकरकुमारः, विश्वनाथकुमारः, रणवीरकुमारः, शिवनाथकुमारः च।

"लौकिकन्यायकोशः" (२०८) "उष्ट्रलगुडन्यायः"

उष्ट्रस्य पृष्ठभागे वस्तूनि स्थापयित्वा ये प्रवासं कुर्वन्ति ते तैः वस्तुभिः सह एकं लगुडं (दण्डम्) अपि तस्य पृष्ठभागे स्थापयित्वा नयन्ति। सः उष्ट्रः वस्तुभिः साकं तं दण्डम् वहति। परन्तु समये प्राप्ते ते जनाः तम् उष्ट्रं मारयितुं तस्य दण्डस्य उपयोगं कुर्वन्ति। वादेषु प्रतिपक्षिणा कथितया युक्त्या तस्य एव निरासः कृतः चेत् उष्ट्रलगुडन्याय इति वदन्ति। अयं हि स्वमते परेण उद्भाव्यमानान् दूषणानान् तन्मते पातने अवतरति।

डा. वर्षा प्रकाश टोणगांवकर

संस्कृतपत्रकारिताध्यामेषु भाषाप्रयोगस्य विमर्शः

विदितमेव समेषाम् यत् पत्रकारितायाः बृहत्तमं कार्यद्वयं वर्तते- प्रथमं तावत् पाठकानाम् अभिज्ञानं द्वितीयं च प्रकाशितानां वार्तानां सर्वाधिकतया विश्वसनीयताप्रतिपादनम्। पाठकाः श्वः किं पठितुं वीक्षितुं वा समीहन्ते? कस्मिन् सामाजिके संस्कृतिके वा विषये दर्शकानां पाठकानां वा कृते चर्चा समुपयुक्ता भविष्यति, इत्यादि प्रसंगानां दूरदर्शितायां सत्यामेव कश्चिदपि पत्रकारः वार्ताहरः अथवा तदीयं वार्तापत्रं वार्ताप्रसारणं वा सफलं भवितुं समर्हति। प्रामाणिकतया, सन्तुलनेन, स्पष्टतया, मानवीयाभिरुच्या उत्तरदायित्वबोधपूर्वकं च प्रस्तुताः वार्ताः पाठकानां मनोमस्तिष्केषु गम्भीरं प्रभावं जनयन्ति। आधुनिक-पत्रकारितायाः जनकस्य पुलित्जरस्य कथनमपि समुचिततरं विभाति यत् - समुच्चाचार-सिद्धान्तं विश्वसनीयतां च विना वार्तापत्राणि, तेषां पत्रकाराश्च सर्वकारीयाधिकारिणामिव न केवलं विफलाः भविष्यन्ति, प्रत्युत समाजायापि हानिकराः संकटकराश्च सेत्स्यन्ति। संस्कृत-पत्रकारितायाः कृते महनीया आवश्यकता वर्तते अस्याः विश्वसनीयतायाः सर्वोत्कृष्ट-स्तरं यावत् प्रापणम्। वार्तानां गवेषणा उत्तमा वर्तते, किन्तु वार्तानां कृते शब्दैः साकं अनुपयुक्तरीत्या खेलनं नितान्तमेव अनुचितं वर्तते। निरंकुशाः लेखकास्तु शब्दैः समं क्रीडन्ति, परं पत्रकारैः सांकुशाः शब्दाः भवन्ति प्रयोक्तव्याः। समाजे दुष्प्रभावं जनयितुं शब्दैः साकं खेलनं तथ्यानां ट्रोटेनं मोटनं च वार्तापत्राणामेव नैव, पत्रकाराणां वार्ताहराणां कृते चापि संकटस्य घंटिकावादनमिव वर्तते। विविधेषु वार्तापत्रेषु एवमेव दरीदृश्यते यत् नेतृणां वक्तव्यानाम् आधारे संवाददातारः स्वस्य पक्षतः किंचिदपि वचनाप्रकरणं संवेदनशीलवार्तारूपेण प्रस्तुवन्ति। कस्यचिदपि नेतुः वक्तव्यमात्रं तस्य भाण्डभजनस्य आधारः नैव भवितुं शक्नोति। भूरि वारं तु तत् केवलं आरोप एव भवति यद्धि नेता स्वीय-स्वार्थ-साधनार्थमेव आरोपयन्ति। अतः एतादृशीनां वार्तानां निर्माण-समये सावधानैः भाव्यं वार्ताकारैः। शोभनं गवेषणायुतं वार्ताविवरणविधानपराणां नैकेषां संवाददातृणां वार्ताहराणां च तर्कः भवति यत् तेषां पार्श्वे प्रपत्राणि सन्ति, अत एव सम्बद्ध-जनस्य पक्ष-पृच्छायाः का भवेदावश्यकता। संवाददातृभिः वार्ताहरैश्च एतद् विज्ञेयं यत् प्रपत्राणि प्राप्तानि सन्ति इत्यस्यार्थः एवं नास्ति यत् वार्ताहराः निर्णयार्थं स्वतन्त्राः सन्ति। भूरिवारं तु एतदुल्लेखः मिलति यत् वार्ताहरेण आरोपितेन जनेन, सम्बद्धाधिकारिणा च साकं दूरभाषेण सम्पर्कस्य प्रयत्नः कृतः, किन्तु सम्पर्कः नैव साधितः। एतद्धि आत्म-रक्षायाः निकृष्टा रीतिः वर्तते। एतेन संवाददाता वार्ताहारो वा वार्तापत्रस्य उत्तरदायित्वात् मुक्तिः नैव प्राप्नोति। न्यायालयस्य न्यायाधीशानां समक्षमपि प्रपत्राणि साक्ष्याणि च भवन्ति, किन्तु तेषां तदुपरि कस्यापि निर्णयस्य प्रदानात् प्राक् सर्वेषाम् पक्षाणां तर्कान् शृण्वन्ति। सर्वविदितः कुख्यातः हत्यापराधी अपि स्वस्य पक्षस्य स्पष्टतया उपस्थापनार्थं परिपृच्छयते। निश्चप्रचं पत्रकारोऽपि न्यायस्य उत्तरदायितातः आत्मानं पृथक्कर्तुं नैव पारयति। वार्ताहरेण केवलं तथ्यानां प्रसारणं प्रकाशनं वा विधीयते, उचितानुचितायोः निर्णयं

स्वयं पाठकाः करिष्यन्ति। दक्षता-कुशलता-युतैः वार्ताहरैः समेषां पूर्वाग्रहाणां आस्थानां च विषयेभ्यः स्वीयाः वार्ताः रक्षणीयाः भवन्ति ये खलु अद्यत्वे अस्माकं पत्रकारितायाः सम्मुखं संकटस्य बृहत्पाषाणखण्डत्वेन स्थिताः सन्ति। प्रामाणिकता एतदर्थम् अप्यावश्यकमस्ति यद् एक-पक्षस्य स्थापनानन्तरं द्वितीयः पक्षः एतन्मत्वा चलति यदेषा वार्ता तदीय-राजनीतिक-शत्रुभिः प्रकाशितम् अस्ति उत वा वार्ताप्रबन्धनेन लिखितम् इति। वस्तुस्थितिरियमस्ति यत् कश्चिदपि विद्वान् मनीषी पत्रकारः एतादृशीं प्रायोजितां वार्तां नैव लिखति। परन्तु यदा स्पष्टीकरणस्य प्रकाशनस्य प्रसङ्गः समयाति तदा नैके पत्रकाराः कष्टम् अनुभवन्ति। अपराधिक-वार्तानां चयनम् अतिसावधानतया कर्तव्यम्। अपराध-वार्तालेखके अपराध-वार्ता-सम्पादके च सामान्य-विधिनियमानां प्रक्रिया-ज्ञानं भवतु। अपराधानां वार्ताः सर्वाधिकत्वेन पठ्यन्ते अत एव तासु वर्तसु संयमता विश्वसनीयता चाधिक्येन आवश्यकी भवति। अस्मिन् प्रसङ्गे वार्ताकारैः सविशेषं ध्येयम् अस्ति यत् केवलम् अपालापानाम् आधारे किमपि लेखितुं न शक्यते। कुतश्चित् श्रुतमित्याधारे वार्ताः नैव प्रकाशयितुं शक्यन्ते। न्यायालयस्य न्यायाधीशस्य मानहानिपराः वार्ताः वर्तमान-नियमान् ध्यात्वा नैव लेखितव्याः नैव च प्रकाशयितव्याः। यदि आरोपः कस्यचिद् वक्तव्यस्य आधारे आधारितोऽस्ति तदानीमपि न्यायालयस्य उत्तरदायित्वं अन्ततोगत्वा संपादकस्य प्रकाशकस्य एव भविष्यति। जनहितस्य ध्यानपूर्वकमेव वार्ताः प्रकाशयेरन्। प्रतिशोधस्य भावनाभिः लोभेन, मोहेन च प्रेरिताः वार्ताः नूनमेव नियन्त्रणीयाः। वार्तासु विचाराणां मिश्रणं न भवतु विचारखण्डेषु सूचनाश्चापि अनुपात-तः आवश्यकतातोऽधिकः नैव भवतु। अथ च वार्तापत्राणाम् उत्तमवार्तासु अपि उत्तमभाषायाः प्रयोगः नितान्तमावश्यकमस्ति। श्रेष्ठभाषायाः अर्थः एतन्नास्ति यत् वार्ताहरः उत मुख्य-सम्पादकः उपसम्पादकः संस्कृतभाषायाः दैयाकरणो महापण्डितो वा भवतु। प्रत्युत स शुद्ध-सरलभाषायाः उपयोगे कुशलः भवतु। तस्य शब्दानाम् आकरः केवलं स्रोतांसि, ज्ञातव्यानि च, उल्लेखनीयानि सन्ति। अमुना प्रोक्तं, अनेन प्रतिपादितम् इति यावत् नैव भवतु, न च भाषया सन्धिसमासाधिक्यसंस्कृतनिष्ठया भाव्यम्। अतः वार्ता-लेखनात् सम्पादनात् पूर्वं वार्ताहरैः यदि केवलम् एतद् ध्यास्यते चेत् भाषायां गुणात्मकं परिवर्तनम् आगन्तुं शक्नोति। तच्चैतदस्ति यत् वार्तालेखकः वार्तासम्पादकः च सर्वादी एतद् चिन्तयेत् यदेषा सूचना तेन स्वीये गृहे मात्रे मातामहौ वा सूचनीया वर्तते तर्हि कीदृशी भाषा प्रयोक्ष्यते। भाषायां सर्वाधिकः दुष्प्रभावः सर्वकारीय-संस्थाभ्यः अन्य-संस्थाभ्यश्च प्रस्तोष्यमाणानां विज्ञप्तीनां कारणेनापि भवति। दुर्भाग्यवशाद् अस्माकं वार्ताहराः, संवाददातारः तादृशानेव शब्दान् यथायथं स्वीय-वार्तासु स्थापयन्ति। ये खलु शब्दाः सामान्यजनेभ्यः साधारण-पाठकेभ्यः च दुर्बोधाः भवन्ति, अतः वार्ताहरैः एतादृशाः शब्दाः वर्तसु परिहर्तव्याः, सर्वकारीय-विज्ञप्ती दत्तं वाक्यविन्यासं यथायथं नैव लिखन्तु। भाषायाः सरलता केवलं शब्देषु एव निर्भरा नैव भवति। वाक्यानां रचनायाः अपि समवधानमावश्यकमस्ति। यथा आङ्ग्लभाषायाः वाक्य-विन्यासः संस्कृत-भाषायाः हिन्दाः उत अन्यभारतीयभाषाणां प्रकृतेरनुरूपं नास्ति। अनुवादस्य समये वाक्य-विन्यासे विशेषं ध्यानप्रदानम् अधिकमावश्यकमस्ति। अनुवादस्य कतिपयोदाहरणं विलोकितुं शक्यते। यथा आङ्ग्लभाषायां कथ्यते 'judgement was reserved'. एतस्य वास्ताविकोऽर्थो वर्तते 'न्यायाधीशः पश्चात् निर्णयं श्रावयिष्यति।' परम् भवद्विरेतस्यार्थः वार्तापत्रेषु पठितः स्यात् यत् 'न्यायाधीशेन निर्णयः सुरक्षितः' हिन्दां च 'फैसला सुरक्षित रखा।' यदि न्यायाधीशेन निर्णयः कृतः एव नास्ति तर्हि निर्णयः सुरक्षितः कुत्र कथं च स्थापयिष्यते। एवमेव बालानाम् अपहरणपराधानां कृते आङ्ग्लभाषायां लिख्यते 'Child lifting' केचन हिन्दीपत्रकाराः अस्यार्थं 'बच्चा उठाना' एवं रूपेण अपि कुर्वन्ति। परम् उचितं तु एवमेव अस्ति यत् वार्ताहराः अपहरणमिति शब्दस्य उपयोगं कुर्युः।

डॉ. युवराजः भट्टराई,
समवाप्तसाहित्याकादेमी-
युवपुरस्कारः संस्कृतशिक्षकः,
कविः, लेखकः, पत्रकारश्च

इत्थमेव यदा आङ्ग्लभाषायाम् अभिधीयते 'with immediate effect' अत्रापि 'तत्काल-प्रभावात्' उत 'तत्काल प्रभाव से' इति लेखनस्य अपेक्षायां एतत् कथनमधिकमुपयुक्तं भवति यत् "आदेशः क्रियान्वितः" 'आदेश लागू हो गया है।' एवमेव अन्यत्रापि भूरि स्थानेषु अनावश्यक-रूपेण वाक्यप्रयोगाः वार्ताहरैः विधीयन्ते। तद्यथा 'जलोघस्थितो परिष्कारो जायते।' अस्य स्थाने जालोघकारणेन सञ्जातस्थितौ परिष्कारो जायते।' इति लेखनम् उचितं भवति। अथ च कथित-शब्दस्यापि भृशं दुरुपयोगो भवति। "कथित वधिकः" "कथित हत्याकर्ता" इति कथनम् उचितम् अस्ति, किन्तु 'कथित-आरोपी' इति प्रयोगस्य सामञ्जस्यं नास्ति। यतो हि आरोपे हीदं निहितमस्ति यत् जनस्य दोषः सिद्धः नास्ति। तस्मिन् केवलं लाञ्छनमेव आरोपितम् अस्ति। व्याकरणदृशा वाक्यविन्यासदृशा भाषा शुद्धा सरला च भवेत्। हिन्दीभाषायां उर्दू आङ्ग्लादिशब्दानां प्रचुरप्रयोगाः भवन्ति, परन्तु प्रत्येकमपि शब्दानां बहुवचनार्थ-प्रयोगाः नैव विधीयाः। यथा 'कागजात' 'जवाहरात' स्वयमेव बहुवचनार्थकौ स्तः। अतः कागजातौ जवाहरातौ इति प्रयोगस्तु अनुचित एव। परं संस्कृते प्रपत्राणि मणिमाणिक्यानि इति रूपेण प्रयोगः सुतरां कर्तुं शक्यते। प्रायः एतादृश्यो वार्ताः अपि दृश्यन्ते येषु लिखितं भवति यत् - 'एकतः मुख्यमन्त्री भयमुक्त-समाज-निर्माणस्य सबलं प्रतिपादनं कुर्वन् वर्तते, तत्रैव अपरतश्च चौराः अमुके ग्रामे एकस्य आपणस्य तालकं विभज्य वस्तूनि चोरितवन्तः।' एतत् कस्यापि नेतुः वक्तव्यं भवितुं शक्नोति, न तु वार्ता। वार्ता तु केवलम् एतावती वर्तते यत् आपणे चौर्यं जातम्। भाषासौष्टवार्थं पुनर्लेखनमपि आवश्यकमस्ति। पत्रकाराः वार्ताहराश्च एतदपि ध्यानं दध्युः यत् वार्तापत्राणां सञ्चार-माध्यमानां च चायमिति प्रपाणक-रस-पात्रमिव सम्भाल्य स्थापनमावश्यक-मस्ति यत्र ऊष्ण-जल-निधान-समये स्वस्यात्मनि शीतलताधानं भवतु। अथ च वार्तापत्राणां विभिन्न-संस्करणेषु सञ्चार-माध्यमेषु च चित्रस्य दृश्यस्य च गुणवत्ताविषये निश्चप्रचम् अधिक-ध्यान-प्रदानस्य आवश्यकता वर्तते। औपचारिक-कार्यक्रमाणां सभानां च चित्राणि दृश्यानि कदापि पाठकान् आकृष्टुम् नार्हन्ति। प्रत्येकमपि पृष्ठेषु मुद्रितानि चित्राणि एवंप्रकारकाणि भवेयुः यानि खलु पृष्ठसज्जादृशा आकर्षकाणि तु स्युरेव, येन पाठकाः तस्मिन् चित्रान्विते पृष्ठे निरुद्धाः स्थिताश्च भवेयुः। क्रमशः.....

अग्रिमे दिने